FRA PRAKSIS · CASE

Huset ved Havet – mellem tradition og fornyelse

Af Michael Weyand, Fair Trade Danmark

Fra et lille galleri for afrikansk stenkunst ved den danske kyst til et liv og en virksomhed i Zimbabwe. Gennem mere end 20 år har Alice Jul forenet sin fascination af afrikansk kunst og kultur med en ambition om at skabe bedre levevilkår for menneskene bag kunsthåndværket.

Når Alice Jul holder foredrag om sit arbejde i Zimbabwe, er det ikke først og fremmest virksomhedens produkter, der fylder på lærredet. Det er billeder af landskaber, natur og mennesker. Kunstnere og håndværkere, som hun har kendt og samarbejdet med gennem mange år.

Det siger noget om hendes forhold til landet. For Alice er Zimbabwe ikke blot et sted, hvor hun køber varer til eksport. Det er hendes hjem og rammen om et engagement, der forbinder kunst, kultur og handel.

På virksomhedens hjemmeside beskriver hun selv, hvordan Afrika har inspireret hende, og hvordan hun finder glæde både i den kreative proces med kunsthåndværkerne og i at bringe deres arbejder ud til kunderne.[1]

Hendes ambition har fra begyndelsen haft to sider: at bidrage til udviklingen af afrikansk kunsthåndværk og at skabe en meningsfuld indkomst for mennesker, som har vanskeligt ved at få adgang til internationale markeder.

Designer Pil Bredahl og skulptører: Richard Mpuma, Gift Mutsahuni, Remeberance Chikuruwo, Courage Chareka

Et galleri ved den danske kyst

Historien begyndte i 2005, da Alice Jul åbnede et galleri for zimbabwisk stenkunst, kendt som Shona Art, ved den danske kyst. Herfra stammer også virksomhedens navn: Huset ved Havet.

Stenskulpturerne repræsenterede en kunstnerisk tradition, som Alice ønskede at præsentere for et skandinavisk publikum. Men hendes interesse rakte videre end at købe og sælge kunstværker. Hun så muligheder for at bygge bro mellem kunsthåndværkernes traditionelle færdigheder og nye anvendelser af deres produkter.

Efterhånden udviklede galleriet sig til en import- og handelsvirksomhed med samarbejdspartnere i forskellige dele af Zimbabwe. I 2013 flyttede Alice til Zimbabwe, hvor hun siden har været bosat.[1]

Herfra driver hun i dag HOUSE BY THE SEA i samarbejde med zimbabwiske kunstnere og kunsthåndværkere og med danske samarbejdspartnere. Arbejdet omfatter især stenkunst og funktionelle stenprodukter samt dyrefigurer af genbrugsmetal. Kontakten til kvindegrupper, der fletter kurve, handler i dag i højere grad om rådgivning end om omfattende vareindkøb.

Når traditionen møder nye markeder

Fra Chitungwiza Arts Centre. Foto: Jacob Crawfurd.

En væsentlig del af Huset ved Havets arbejde handler om at videreføre og udvikle eksisterende håndværkstraditioner. Det gælder især Shona-stenkunsten. Alice har også kontakt til kvindegrupper, der arbejder med kurvefletning, men her er Huset ved Havets rolle i dag især at bidrage med erfaringer om design, kvalitetskontrol og markeder, når der er behov.

Udfordringen er ikke nødvendigvis at lære mennesker et nyt håndværk. Den er snarere at skabe adgang til markeder, hvor deres kunnen kan omsættes til en stabil indkomst.

I virksomhedens rapportering fra 2025 beskriver Alice, hvordan produktudviklingen tager udgangspunkt i det, kunstnerne og håndværkerne allerede kan. Nye produkter afprøves i butikker i Danmark og Sverige, og kundernes reaktioner bruges til at udvikle dem videre.[2] Fornyelse skal ikke betyde, at håndværkets oprindelige karakter går tabt.

Dansk design møder zimbabwisk stenkunst

Designer Pil Bredahl og designer og studielektor ved Det Kongelige Akademi, Henriette Melchiorsen.

Et eksempel er samarbejdet mellem Huset ved Havet, det danske designfællesskab FairTrade Designers og stenskulptører ved Chitungwiza Arts Centre. Ved en workshop i 2011 blev traditionelle teknikker kombineret med nye ideer til funktionelle produkter. Det førte blandt andet til serien Functional Art in Stone.[1]

Samarbejdet med kunstcentret og de danske designere fortsætter i mindre skala. Ifølge Alice har gruppen søgt ekstern finansiering uden held og arbejder derfor videre med egne begrænsede midler. De første prøver i sølv er under udvikling, ligesom der eksperimenteres med emballage af materiale fra krybskyttefælder indsamlet i nationalparker. Projektet er endnu på forsøgsstadiet og skal forbinde muligheder for mennesker omkring nationalparkerne med naturbeskyttelse. Funktionelle stenprodukter som skåle, sæbeskåle og håndvaske sælges desuden på et ugentligt kunsthåndværkermarked i Zimbabwe, blandt andet til lokale og internationale kunder.

Dermed går udviklingen ikke kun fra Zimbabwe til europæiske markeder. Produkterne finder også nye anvendelser og købere i det land, hvor de bliver fremstillet. Se note A om kunstcentret og designsamarbejdet.

Ifølge Alice har det langvarige samarbejde om funktionel stenkunst og kvalitetsudvikling også givet enkelte kunsthåndværkere mulighed for at udvikle sig til selvstændige kunstnere. Nogle har udstillet i Europa og USA og besøgt Danmark. Huset ved Havet arbejder desuden på at etablere et nyt galleri, der skal præsentere både etablerede samarbejdspartnere fra Chitungwiza Arts Centre og andre kunstnere fra det afrikanske kontinent.

Et siddende badekar hugget i én blok dolomitsten – et eksempel på funktionel stenkunst. Foto: Huset ved Havet.

Når metalskrot bliver til dyr med personlighed

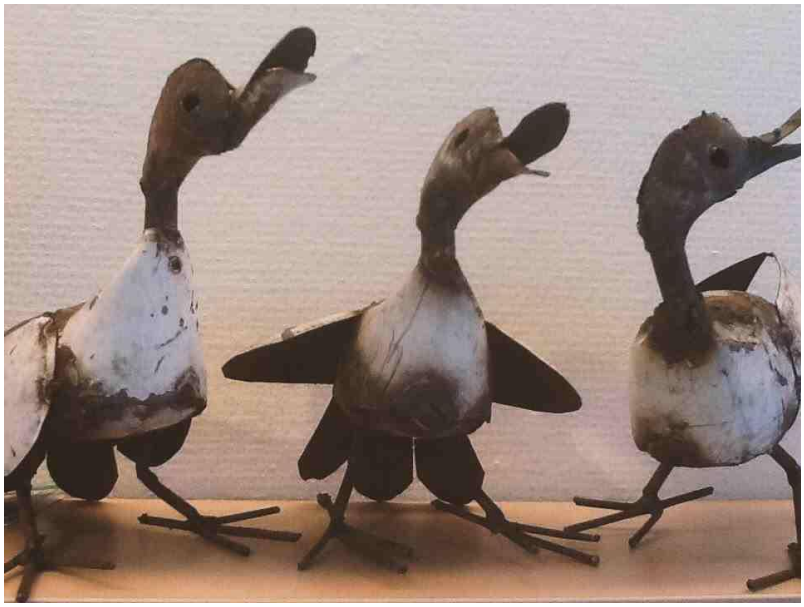

Metalfigurer med personlighed, Foto: Fair Trade Lolland

En anden side af Huset ved Havets arbejde tager udgangspunkt i materialer, der allerede har haft et andet formål. I Zimbabwe forvandler håndværkere gamle olietønder, metalplader og andet metalskrot til fugle og dyrefigurer.

Mange af svejserne har en baggrund som mekanikere eller industrisvejsere og har udviklet deres tekniske færdigheder til kunstnerisk arbejde. I Mbare i Harare samarbejder Huset ved Havet i dag med producentgruppen Mbare Arts, der blandt andet fremstiller ænder, gæs og høns.[3][4]

Som Alice skriver, skal dyrene også have en attitude: »det frække, det kække, det forurettede, det nysgerrige«.[3] En and kan være fornærmet, en fugl nysgerrig. Det er kunsthåndværkernes evne til at give figurerne karakter, der gør dem til mere end dekorative genbrugsprodukter.

Alice bekræfter, at metalfigurerne er virksomhedens største salgssucces. Ifølge Huset ved Havets rapportering fra 2025 understøtter salget levebrødet for omkring 50–60 familier i Zimbabwe.[2] Bag de humoristiske figurer ligger også en alvorlig økonomisk virkelighed.

Fair Trade begynder med relationerne

For Alice er samarbejdet med producenterne ikke blot et spørgsmål om at placere ordrer og modtage færdige varer. Mange af relationerne går tilbage til virksomhedens første år. I rapporteringen fra 2025 beskriver hun, hvordan kontinuitet og forudsigelighed kan have særlig betydning i Zimbabwe, hvor økonomiske kriser og valutauro har skabt usikre levevilkår.

Virksomheden handler derfor i amerikanske dollars for at give større stabilitet omkring priserne. Alice beskriver også, hvordan nogle opkøbere udnytter producenternes økonomiske sårbarhed ved at købe ind, når behovet for penge er særligt presserende. Huset ved Havet forsøger ifølge sin rapportering at undgå denne praksis.[2]

Her får Fair Trade en konkret betydning: Det handler ikke kun om, hvad der betales for en vare, men også om måden, handelen foregår på, og de relationer, der opbygges.

Besøg hos lokale kurveflettere sammen med Folkekirkens Nødhjælp og lokale samarbejdspartnere. Foto: Huset ved Havet.

Fra enkeltstående ordrer til større selvstændighed

Huset ved Havets samarbejde omfatter håndværkere i byernes fattige kvarterer og kontakt til kvindegrupper i landområderne. Kurvefletning fylder dog kun lidt i virksomhedens nuværende handel, da

mange andre aktører allerede tilbyder gode produkter. Alice besøger fortsat gerne kvindegrupper, når de ønsker sparring om design, kvalitetskontrol eller adgang til markeder. Nogle besøg er foregået sammen med Folkekirkens Nødhjælp og organisationens lokale partnere.

Ifølge Alice kan samarbejdet styrke producenternes selvtillid og muligheder for selv at udvikle deres virksomhed. Det er virksomhedens egne erfaringer, som ikke er uafhængigt målt. Ambitionen er, at handel også skal skabe større selvstændighed på længere sigt.[2]

Alice ser det grundlæggende som positivt, når kunsthåndværkerne får flere købere – også når det gælder produkter, som Huset ved Havet har været med til at udvikle. Men der opstår et dilemma, hvis andre importører køber de samme produkter hos de samme producenter og sælger dem på de samme markeder uden at skabe et større samlet salg. Så får producenterne ikke nødvendigvis flere indtægter, mens den oprindelige importør risikerer at miste afsætning. Hvordan forener Fair Trade-bevægelsen producenternes frihed med gensidig respekt mellem handelspartnerne?

Fair Trade uden enkle løsninger

Metalfigurerne fremstilles af genbrugsmaterialer, men produktionen er ikke uden miljø- og arbejdsmiljøproblemer. Gamle olietønder kan indeholde olie- eller brændstofrester, og svejsearbejdet kræver beskyttelse. I rapporteringen fra 2025 beskriver Alice arbejdet med handsker, masker, beskyttelsesbriller og bedre metoder til rengøring af tønderne.[2]

En anden udfordring er transporten fra Zimbabwe til Europa. Containerne køres normalt fra Harare til Durban i Sydafrika, undertiden til Beira i Mozambique, og sejles videre til Europa. Huset ved Havet vælger så vidt muligt økonomiske fragtløsninger, men den begrænsede konkurrence på ruterne og usikkerhed undervejs kan give lange og uforudsigelige leveringstider. Det binder kapital hos både importøren og de butikker, der forudbetaler deres varer. Se note B.

Det er en påmindelse om, at Fair Trade ikke er en garanti for, at alle problemer er løst. Det er snarere en måde at arbejde på, hvor økonomiske, sociale og miljømæssige hensyn løbende må afvejes og forbedres.

Et liv mellem kunst, mennesker og handel

Når Alice Jul fortæller om Zimbabwe, vender hun ofte tilbage til menneskene og landskaberne. Det er måske også her, man bedst forstår sammenhængen mellem hendes to missioner.

Interessen for afrikansk kunst og håndværk er ikke adskilt fra engagementet i de mennesker, der skaber produkterne. Tværtimod er de to sider af samme arbejde.

Hun har været med til at åbne nye markeder for traditionelle håndværksprodukter og skabe muligheder for nye kunstneriske udtryk – fra funktionel stenkunst til metalfigurer med humor og personlighed. Samtidig har hun gennem langvarige handelsrelationer forsøgt at skabe bedre og mere stabile økonomiske muligheder for marginaliserede producentgrupper.

Huset ved Havets historie viser dermed en særlig side af Fair Trade: at handel kan bygge på gensidig respekt, kunstnerisk nysgerrighed og personlige relationer, der rækker langt ud over den enkelte vare.

Og måske er det derfor, Alice helst viser billeder af menneskene og naturen, når hun fortæller om sit arbejde. For bag hver figur, hver stenskulptur og hver flettet kurv findes en historie om mennesker, der har noget at skabe – og som har brug for muligheder for at leve af det.

Uddybende noter

Note A · Chitungwiza Arts Centre og dansk design

Chitungwiza Arts Centre ligger syd for Harare og er et kunstner- og arbejdsfællesskab med rødder i Zimbabwes stenskulpturtradition. Centret blev etableret i 1997. Her arbejder kunstnere med egne værker og med udvikling af funktionelle stenprodukter i samarbejde med blandt andre Huset ved Havet.

I 2011 arbejdede zimbabwiske stenskulptører og danske designere fra FairTrade Designers sammen om at udvikle funktionelle stenprodukter. Arbejdet forbandt kunstnernes kendskab til lokale sten og bearbejdningsteknikker med ideer til brugsting til hjemmet. Serien Functional Art in Stone er et resultat af denne udveksling.[1]

Samarbejdet fortsætter. Ifølge Alice udvikler Huset ved Havet og produktionsgruppen blandt andet skåle i halvædelsten, fade til olie og eddike, sæbeskåle og håndvaske i hårde stentyper. Skulptørerne leder produktionen. Produkterne sælges også på et ugentligt kunsthåndværkermarked i Zimbabwe, hvor både lokale kunder og internationale besøgende handler.[4]

Note B · Varernes lange vej fra Zimbabwe

Zimbabwe er et land uden adgang til havet. Huset ved Havets varer samles i containere, der normalt køres fra Harare til Durban i Sydafrika, men også kan sendes til Beira i Mozambique. Ifølge Alice tager landtransporten normalt omkring to dage, medmindre der opstår forsinkelser ved grænsen. Fra udskibningshavnen går transporten videre til større europæiske havne, blandt andet Rotterdam og Hamburg eller en britisk havn. Herfra kan containerne sejles til Danmark med mindre containerskibe, såkaldte feederskibe.

De billigste fragtmuligheder er ikke nødvendigvis de hurtigste. Alice fremhæver den begrænsede konkurrence på fragtruterne fra det sydlige Afrika til Europa som en væsentlig udfordring for både pris og leveringssikkerhed. Der kan være havneanløb, ventetider og skift mellem skibe, men varerne bliver i den samme container; der er ikke tale om, at godset pakkes om undervejs. Hertil kommer den tid, det kan tage at samle varer nok til en økonomisk forsvarlig forsendelse.

Huset ved Havet tilbyder rabat ved forudbetaling. Det kan lette finansieringen af indkøbene hos producenterne, men betyder også, at butikkerne binder kapital, indtil varerne kommer frem. Forudbetaling forudsætter derfor både tillid og økonomisk råderum hos butikkerne.

En mulig løsning er at undersøge samlastning med andre importører, så transporten ikke afhænger af, at Huset ved Havet alene kan fylde en container. Om det er praktisk og økonomisk muligt på den konkrete rute, kræver nærmere undersøgelse.

Note C · Metalfigurerne fra Mbare

I Mbare i Harare fremstiller kunsthåndværkere dyrefigurer af metalrester og brugte tønder. Håndværkerne omsætter erfaring fra mekanik og svejsning til et formsprog, hvor dyrenes kropsholdning og små detaljer giver dem særpræg. Huset ved Havets nuværende samarbejdspartnergruppe omtales som Mbare Arts. Ænder, gæs og høns findes i forskellige udgaver.[3][4]

Kilder

[1] HOUSE BY THE SEA, About Us: https://www.housebythesea.shop/about-us/ – virksomhedens egen beskrivelse af historie og designsamarbejde.

[2] Huset ved Havet, Fair Trade-rapportering 2025 – virksomhedens oplysninger om producentgrupper, handelsrelationer og arbejdsmiljø.

[3] Huset ved Havet, Metal Genbrug: https://husetvedhavet.dk/metal-genbrug – beskrivelse af svejsere og dyrefigurer.

[4] Alice Jul, supplerende oplysninger og kommentarer til artikeludkastet, oktober 2026.

[5] Historisk baggrund: producentmateriale fra 2021, herunder Chinembere Arts.